

การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังไทยตามแนวทางสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานขั้นต่ำแห่งองค์การ

สหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การจำคุกนั้นถือเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ ต้องกระทำในลักษณะที่ไม่เกินความจำเป็น ทั้งนี้ปรากฏในข้อกำหนดระหว่างประเทศ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หลักพื้นฐานต่อการปฏิบัติกับผู้ต้องขัง หลักการว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลที่ถูกจำคุก ในทุกรูปแบบ ฯลฯ เรื่องต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในการติดต่อกับครอบครัว สิทธิของผู้เป็นมารดาและเด็ก เป็นต้น ทั้งนี้ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ค.ศ. 1957 ได้กล่าวถึงบริบทของการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ ที่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของกฎหมาย สังคม และภูมิภาคนาถิ่นฐานของผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทุกคนอย่างมีมนุษยธรรม รวมถึงเคารพศักดิ์ศรีความแตกต่างของความเป็นมนุษย์ โดยไม่สามารถละเลย ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น สิทธิผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นมนุษย์และพลเมืองของประเทศ จึงมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกันกับพลเมืองทั่วไป รัฐจึงต้องกำหนดกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครอง โดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีอยู่อันล่วงละเมิดมิได้ แม้ว่าจะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการจากผลของการกระทำผิดนั้น

สำหรับประเทศไทย ได้มีการพัฒนากฎหมายในงานราชทัณฑ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะเรื่องการเอาใจใส่ปรับปรุงมาตรฐานความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในฐานะเพื่อนมนุษย์ ปัจจุบันพบว่า บทบัญญัติกฎหมายส่วนใหญ่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ไว้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งปรากฏในประเด็น ดังต่อไปนี้

๑.สิทธิการได้รับอาหาร เป็นสิทธิที่จำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต มาตรฐานสากลจึงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดหาน้ำดื่มที่สะอาด และอาหารที่มีคุณภาพ ในปริมาณที่เพียงพอ เหมาะสมกับความต้องการของผู้ต้องขัง เพื่อให้เกิดสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง ปัจจุบัน เรือนจำของไทยทุกแห่ง มีการจัดให้ผู้ต้องขังได้รับประทานอาหารวันละ ๓ มื้อ โดยให้ความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้ต้องขังในแต่ละประเภท อีกทั้งได้อัดน้ำดื่มที่สะอาด ไว้ในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของผู้ต้องขัง ทางปฏิบัติเช่นนี้ จึงให้ความคุ้มครองผู้ต้องขังไว้มากกว่า ที่กำหนดไว้ในมาตรฐานสากล แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ข้อ ๗๗ บัญญัติให้จัดอาหารกับผู้ต้องขังวันละ ๒ มื้อ และไม่มีระเบียบให้บริการน้ำดื่มแก่ผู้ต้องขัง ดังนั้นกฎหมายเช่นนี้ จึงไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ และทางปฏิบัติของเรือนจำไทย จึงควรดำเนินการแก้ไขกฎหมายให้เรือนจำ จัดให้บริการอาหารแก่ผู้ต้องขังวันละ ๓ มื้อ และจัดน้ำดื่มไว้ให้บริการแก่ผู้ต้องขังในปริมาณที่พอเพียง

๒.สิทธิการได้รับเครื่องนุ่งห่มหลับนอน ตามมาตรฐานสากลได้กำหนดให้ผู้ต้องขังได้รับการดูแลเรื่องความสะอาดและอนามัยส่วนตัวจากรัฐ รวมทั้งอนุญาตให้ใส่เสื้อผ้าส่วนตัวได้ หรือให้เรือนจำจัดหาเสื้อผ้าที่มีลักษณะที่เหมาะสม และไม่เปื้อนสายตาแก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะเมื่อผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอก

เรือนจำ รวมถึงการจัดที่นอนให้เป็นสัดส่วนแก่ผู้ต้องขังทุกคน เมื่อพิจารณาบทบัญญัติกฎหมายไทย แล้วพบว่า กฎกระทรวงมหาดไทยฯ ข้อ ๖๗-๗๐ บัญญัติรับรองไว้ทั้งเรื่องเครื่องแต่งกาย เครื่องนุ่งห่ม การรักษานามัย ส่วนตัว เช่น การทำความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้า และที่นอนอย่างชัดเจน และมีการออกกระเป๋ยว่าด้วยเครื่อง แต่งกาย รวมถึงหนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์ต่างๆ ในการกำหนดรายละเอียดการปฏิบัติ ซึ่งเครื่องแต่งกายของ ผู้ต้องขังต้องมีความเหมาะสมกับวัฒนธรรม และสภาวะอากาศของเมืองไทย รวมทั้งไม่เป็นการทำให้ผู้ต้องขัง รู้สึกต่ำต้อย ส่วนเสื้อผ้าของผู้ต้องขังที่จะต้องออกไปทำงานภายนอกเรือนจำ แม้ไม่อนุญาตให้สวมเสื้อผ้าของ ตนเอง โดยมีการกำหนดเครื่องแต่งกายสำหรับออกไปทำงานสาธารณะและผู้ต้องขังไปศาลโดยเฉพาะนั้น ถือเป็น สิ่งจำเป็นเพื่อบ่งชี้ และเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมป้องกันมิให้มีการหลบหนีของผู้ต้องขัง ส่วนเครื่องหลับ นอนนั้น ในทางปฏิบัติกรมราชทัณฑ์ไทยกำหนดให้ผู้ต้องขังนอนเปลโดยไม่มีการแยกเป็นสัดส่วน ซึ่งไม่ สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

๓. สิทธิได้รับการรักษาพยาบาล เป็นมาตรฐานสากลที่กำหนดให้ทุกเรือนจำทุกแห่ง มีแพทย์อย่างน้อย ๑ คน ประจำเรือนจำตั้งแต่แรกเข้าภายใน รวมถึงการส่งตัวไปรักษาภายนอกเรือนจำ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง มีกรรม การป้องกันโรคติดต่อภายในเรือนจำ แต่ปัญหาในทางปฏิบัติของเรือนจำฯ ยังคงมีปัญหาการขาดแคลน บุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งไม่สามารถให้การรักษาพยาบาลตามที่กฎหมายกำหนดได้

๔. การบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย บทบัญญัติในกฎหมายไทยไม่พบเรื่องมาตรฐานสภาพที่อยู่อาศัยของ เรือนจำตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์หรือกฎกระทรวงฯ ว่าต้องมีขนาดพื้นที่เท่าใด ต้องจัดการพื้นที่ใช้สอย อย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพราะกรมฯ ประสบปัญหาเรื่องความจุและข้อจำกัดของพื้นที่เรือนนอน อย่างไรก็ตามกรมฯ ได้กำหนดมาตรฐานของลักษณะเรือนนอน ขนาดพื้นที่เรือนนอนต่อคน และระบบสุขาภิบาลของเรือนจำ ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ

๕. สิทธิในการนับถือศาสนาและปฏิบัติศาสนกิจ ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ไม่มีการบัญญัติรับรอง การคุ้มครองสิทธิในการนับถือศาสนาของผู้ต้องขังโดยเฉพาะ มีเพียงการบัญญัติไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ข้อ ๖๘ ซึ่งห้ามมิให้เจ้าพนักงาน เรือนจำปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรื่องอนามัยส่วนตัวอันเป็นการขัดต่อสิทธิทางศาสนาของผู้ต้องขังแต่ละคน ซึ่งหาก อยากรให้เกิดหลักประกันในการนับถือศาสนาให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและรัฐธรรมนูญ จึงควรมีการบัญญัติ รับรองสิทธินี้ไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติหรือกฎกระทรวง เพื่อแสดงให้เห็นว่ากรมฯ เห็นความสำคัญและ เอาใจใส่ต่อสิทธิข้อนี้อย่างแท้จริง

๖. สิทธิในการสื่อสาร เมื่อพิจารณาบทบัญญัติกฎหมายไทยแล้ว พบว่า พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา ๓๓ บัญญัติคุ้มครองให้ผู้ต้องขังมีสิทธิในการติดต่อสื่อสารและได้รับการเยี่ยมจากบุคคลภายนอกไว้ สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น การเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ และการเยี่ยมแบบครอบครัว

๗. การบริการเกี่ยวกับสิ่งบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ ๗๑ บัญญัติ ให้ผู้ต้องขังออกกำลังกายนอกห้องขัง แม้จะไม่มีกำหนดระยะเวลาในการออกกำลังกายไว้อย่างชัดเจน

แต่กรมฯ ได้ออกหนังสือสั่งการเพื่อวางแนวทางปฏิบัติให้เรือนจำฯ จัดให้มีบริการด้านกีฬาและนันทนาการ แก่ผู้ต้องขัง เพื่อพัฒนาสุขภาพกายและใจให้ดีขึ้น ดังนั้นกฎหมาย และแนวทางการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดขององค์การสหประชาชาติ

อ้างอิง :

United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners ค.ศ. 1957

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ. ๒๕๔๘. หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กลุ่มงานวิชาการด้านการราชทัณฑ์ สำนักทัณฑวิทยา

การนำมาตรการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลามาใช้ในประเทศไทย

มาตรการการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกของกฎหมายไทยนั้น เมื่อศาลเห็นว่าผู้กระทำผิดได้กระทำผิดจริง และสมควรมีคำพิพากษาลงโทษจำคุก ศาลมีทางเลือกเพียงอย่างเดียวคือ การรอกการลงโทษโดยมีเงื่อนไขคุมประพฤติหรือไม่ก็ได้ ซึ่งต่างกับมาตรการการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในต่างประเทศที่มีมาตรการการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในหลายลักษณะ ซึ่งจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้ มาตรการการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกนั้น แบ่งได้เป็น ๒ แบบ คือ มาตรการการลงโทษผู้กระทำผิดแบบไม่ควบคุมตัว (Non-Custodial Penalties) เช่น การรอกการลงโทษมีเงื่อนไขคุมประพฤติ การปรับ การชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งถือเป็นมาตรการระดับกลาง (Intermediate Sanction) ที่มีความเข้มงวดกว่าการคุมประพฤติทั่วไป แต่ไม่ถึงกับลงโทษในเรือนจำ เช่น การปรับ การคุมประพฤติแบบเข้มข้น การริบทรัพย์ การจ่ายค่าชดเชยเสียหายให้ผู้เสียหาย การทำงานสาธารณะ การใช้ศูนย์รายงานตัว การใช้ศูนย์คุมประพฤติชุมชน

อ้างอิง :

Carson Norman A. (๑๙๙๘). Correction in the ๒๑th century: A Practical Approach.